

Cerrahların yüzyılı-7

Prof. Dr. Kazım ERGİN

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı, Ankara

Jürgen THORWALD

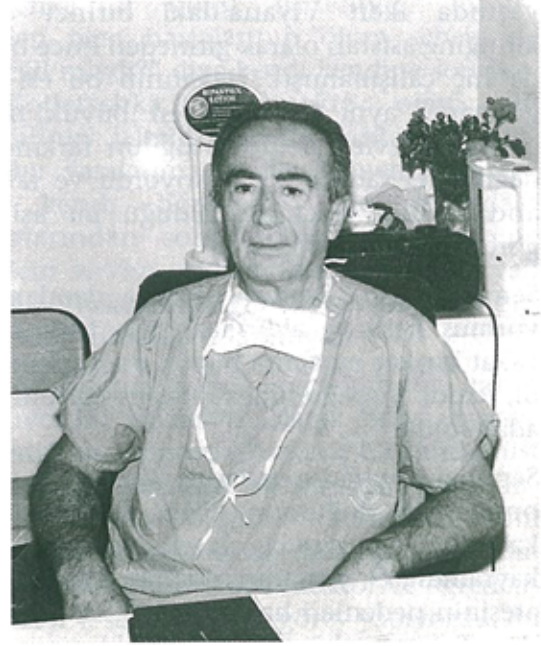
KURTULUŞ

Kirli eller

Narkoz sayesinde ameliyat ağrısını alt eden cerrahinin, tarihindeki ara zaman artık otuz yıl bile sürmemeliydi. Cerahat ateşinin korkunç hakimiyeti narkozun bulunmasından birkaç yıl sonra nedenleri, açıklanarak ortadan kaldırılabilirdi. Bu nedenleri gören, bu kötü kaderi kavrayan, ateş cehenneminden ve cerahat ölümünden çıkış yolunu önceleri hissetmiş ve daha sonra belirgin olarak tanımış ve dünyaya ümitsizce duyurmağa çalışan bir adam yaşıyordu. Fakat uyarıları ve buluşları gülümseme ve alayla karşılandı. Tıpkı Horace Wells'in düşünceleri gibi. Bu adamın adı Semmelweis idi.

Bu gün İgnas Philipp Semmelweis'in hayat öyküsü bazı hekim ve bilim adamlarının yüz karası olarak, yeni buluş ve gelişmelere karşı gösterdikleri aşağılamanın ve takındıkları alaycılığın bir göstergesidir.

Genç yaşına rahmen, belki bRileşik Devletler'de Semmelweis'in adını bilen birkaç kişiden biri de bendim. Hayatımı bir çok kez etkilemiş olan rastlantılar gibi, bunda da "kaderin cilvesi" ile belki de ilk insandım. 9 Ağustos 1848'de, yani İskoçya'dan Amerikaya dönüşümden birkaç ay sonra, bir mektup aldım. İçinde şunlar yazıyordu: "Viyana'da bir doğumevinde çalışan Semmelweis adlı bir doktor, günümüzün bütün tıbbi kurallarının aksine lohusa ateşinin ölümlerde disseksiyon yapan ve ellerini temizlemeden hastaları muayene eden hekimlerin

ve tıp öğrencilerinin ellerinden geçen bulaşıcı maddelerden, meydana geldiğini iddia etmektedir. Semmelweis zamanımızın bütün tıp anlayışını reddediyor ve hastanelerden lohusa ateşini kovmak için ellerin sıkı sıkıya klorlu suyla temizlenmesini şart olarak görüyor". Mektubu bir kenara attım. Kaderin bana uzattığı eli yakalayamamıştım. Ben, narkozun bulunmasına tanık olan, böylece ilerlemeye açık olan genç doktor, Semmelweis'e bulunan "kontakt infeksiyon" haberinin değerini kavrayamamıştım. Oysa o zaman ağrıdan sonra, cerrahi servislerinin ikinci büyük belası olan infeksiyöz yara hastalıklarının bütün öldürücü kökleri kazınabilir ve bütün dünyada bu mücadeleye girebilirdi.

Bu işi benim gibi, büyük ve ünlü kürsü sahipleri de kavrayamamış, genç Ignas Semmelweis'i Avrupa'da afaroz etmiş, alaya almış ve buluşuna ait bildirilerini bir kenara koymuşlardı. Tıpkı benim Kiel'den gelen mektubu bir tarafa atıp unutmam gibi.

Elbette bugün bu, insana akıl almaz gibi görünüyor. Ama bu olay bazı ististanalar dışında hepimizin nasıl belli inanışların esiri olduğunu, hele hele çok karmaşık sorunların çözümünde bu yeniliğin ne kadar basit olduğunu anlayınca bunu nasıl olup ta benimsemeyeşimizi oldukça iyi gösteriyor.

Fakat bu buluşun hikayesi, fevkalade trajik bir destandır. Ofen şehri doğumlu Alman-Macar Ignas Philipp Semmelweis, 1846 yılında 28 yaşında iken Viyana'daki birinci doğum kliniğine asistan olarak girmeden önce bu alanda hiç çalışmamıştı. Hayatının bu en büyük görevine, aynı zamanda en büyük trajedisi olarak görevine doğru gittiğinin farkında bile değildi. O sadece bir iş arıyordu ve talihin o anda önüne çıkarmış olduğu bu asistanlık görevine talip oldu.

Semmelweis, öğrenim yıllarına da damgasını vurmuş neşe ve aldırmaazlığıyla işine başladı. Fakat bir kaç ay sonra büyük bir değişim geçirdi, ciddi ve öğrenmek ateşine tutulmuş bir adam oldu.

Semmelweis bu işe başladığı zaman lohusa ateşi onun için doğumun kötü, fakat genellikle kaçınılmayan sonucu olarak görünen tıbbi bir kavramdı. O zamanın doğum bilgisi, lohusa ateşinin nedenleri hakkında çok az şey biliyordu. Tıp cerrahi yara hastalıklarının oluşu hakkında çok az şey biliyordu. Tıp cerrahi yara hastalıklarının oluşu hakkında çok az şey bilindiği gibi, lohusa ateşini kaçınılmaz bir kader olarak algılama bilgisizliğini Semmelweis de hocalarından çok normal bir şey olarak devraldı. Ta ki öldürücü hastalıkla karşı karşıya kalıncaya kadar. 1840'larda Viyana memleket hastanelerinin doğum servisleri, lohusa ateşinin yuvalarıydı. Semmelweis'in asistan olarak girdiği ilk ayda onun servisinde 208 anneden 36 tanesi ölmüştü. viyana memleket hastanelerine çoğunlukla fakirler ve kilise kut-samadan anne olanlar getirilirdi. "Kendini bilen hanımlar" doğumlarını evlerinde yaparlardı. Kliniğin yöneticisi Profesör Klein, lohusa ateşine karşı kayıtsız ve künt idi. Bu

görevi yirmi yıl evvel Avrupa'da kendi zamanının en üstün kişisi olan Profesör Johanın Boer'den devralmıştı. Boer, Klein için "beceriksizlerin en beceriksizi" deyimini kullanırdı. Buna karşın sarayın etkili kimseleri, fantaziden yoksun bu adamın böyle önemli bir göreve gelişine yardımcı oldukları için, Boer bu işe engel olamamıştı.

Viyana genel hastanesinin doğum servisi iki bölüme ayrılıyordu. Semmelweis'in çalıştığı ilk bölüm tıp öğrencilerinin doğumda yetişmesine ayrılmıştı. İkinci bölüme ise öğrenciler devam etmiyor, orada ebeler öğrenim görüyordu. Semmelweis birinci bölümde lohusaların onda birinden fazlasının lohusa ateşinden öldüğünü buna karşılık ikinci bölümde sadece yüzde birinin kaybedildiğini gözlemledi. Her iki bölümde de sadece yüzde birinin kaybedildiğini gözlemledi. Her iki bölüm de yan yana bulunmakta idi. Semmelweis lohusa ateşinde "Epidemi" diye adlandırılan şeyin doğru olması durumunda her iki bölümde de sonuçların ayın çıkacak kurban sayısının eşit olması gerektiğini düşünüyordu. Fakat aradaki bu büyük farkı Semmelweis bir türlü çözemiyor, Klein ise böyle sorulara karşı sadece omuzlarını silkmekle yetiniyordu.

Şimdiye kadar dertsiz yaşayan, ciddi hiçbir problemle karşılaşmamış Semmelweis, o yumuşak kalbinin dürtüsü ile bu açıklaması olmayan durumun peşine düştü. Sık sık öğrencilerle birlikte hastanenin morguna gidip, onlarla ölmüş olan kadınların otopsisini yapıyordu. Her seferinde de karşısına aynı tablo çıkıyordu: Yalnız rahimde değil, hemen hemen vücudun her kısmında; karaciğerde, dalakta, lenf bezlerinde, peritonda, böbreklerde ve beyin zarlarında iltihaplar ve cerahatlenmeler.

Tablo, cerahati ve cerahatli -cerrahi yara hastalıklarına dikkati çekecek derecede yakın görünüyorud. Bu otopsilerden çıkınca öğrencileriyle birlikte doğru, doğum servisine gidiyordu. Semmelweis doğuracak olan, doğurmakta olan ve doğurmuş bulunan hastaları dikkatlice muayene eder ve ellerinde henüz morgun tatlımtırak kokusu olan öğrencilere bu muayene yöntemlerini öğretirdi. Gittikçe artan öğrenmek dürtüsü ile muayeneleri her zamankinden daha sık yapmakta idi.

Fakat Semmelweis'in çabaları, hastalığın belirlenmesinde hiç de iyi sonuçlar vermedi. Tam

tersine hastalıkları ve ölümlerin sayısı birden bire arttı. Hem de sadece ölümü çok olan kendi birinci bölümünde. O bölümdeki ölümlerin sayısı, evleri barkları olmayan, doğurup da bir iki hafta kalacak yerleri bulunmayan kadınlar için bir kabus olmağa başlamıştı. Bu ölüm bölümüne yatmak istemiyorlardı.

Semmelweis bu olayların etkisi altında gittikçe daha çok değişmeye başladı. Neşeli öğrencilik yıllarını birlikte geçirdiği arkadaşlarıyla görüşmek istemiyordu. Yoğun bir çalışma içine gömülmüştü. Kendi kedinin yiyordu. Geceler boyu oda arkadaşı Doktor Makusowsky ile hayal kırıklığı içinde tartışıyordu. Keza morgda onun bitişiğinde çalışan Adli Tıp Profesörü Kolletschka ile de sık sık tartışmaktaydı.

1846 sonunda onun servisindeki ölüm orucu %11.4 rakamına vardı. İkinci bölümde ise bu oran ancak 0.9 du. Semmelweis iki grubun herşeylerini karşılaştırıyordu. O servise de buraya da kadınlar eşit ortamlardan geliyorlardı. Servis durumları orada da burada da farksızdı. Hatta ikinci servis her zaman daha da kalabalık oluyor ve daha kötü durumda bulunuyordu. Doğum müdahaleleri ve yöntemleri aynıydı. Bu işin sırrını çözmek için beynini zorluyor ve zorluyordu. Boşuna...

15 yıl sonra şöyle yazıyordu "Her şey karanlıklar içinde, her şey şüpheli idi. Yalnız ölümlerin sayısının çokluğu kuşkuyla yer vermeyen bir gerçektir".

1847 baharında Semmelweis öyle şüphe ve şaşkınlık içinde ve aynı zamanda kendini öyle yalnızlığa vurmuştu ki, Kolletschka bir buhran geçirmesinden korktu ve onu bir kaç hafta dinlenmeye zorladı. Böylece kafasını devamlı oyan düşünce değirmeninden de, ölenleri ve ölmekte olanları hatırlatıcı çevresinden de uzaklaşmış olacaktı.

Ancak pek çok uğraştıktan sonra Kolletschka, Semmelweis'i bir seyahate ikna etti. Semmelweis 2 Mart 1847 de üç haftalığına Venedik'e gitti. Ne o ne de arkadaşı Kolletschka, bu seyahatin Semmelweis'in hayat yolunun belirlenmesinden önceki son teneffüs olduğunu bilmiyorlardı. Üç hafta sonra Semmelweis Viyana'ya döndüğünde gerçek bir "sükunet" bulamamıştı. 20 Mart akşamı Viyana'ya geldi. Ertesi sabah şafak vakti yeniden morgdaydı. Kolletschka'yı yakınında

çalışır görmeye alışık olduğundan hayretle Kolletschka'nın boş kalan yerine bakıyordu. Onun gelmesini boş yere bekledi. Nihayet Anatomi hademesi gelince Semmelweis ona Kolletschka'yı sordu. Yaşlı adam ona anlamayan gözlerle bakıyordu sonunda: "Doktor bey bilmiyor musunuz? Profesör Kolletschka öldü".

Semmelweis sonradan şöyle yazıyordu: "Hala Venedik'in sanat eserleri ile büyülenmiş, Kolletschka'nın ölüm haberi ile daha çok etkilenmiş olan ruhumu, Kolletschka'nın ölümü ve benim birkaç yüz lohusanın görmüş olduğum ölümleri arasındaki inkar edilemez benzerlik dayanılmaz bir açıklıkla zorluyordu. "Şimdi yine otopsi bulguları aynı ise Kolletschka'nın ölüm nedeniyle, lohusa ateşinden ölen hastalarının ölüm sebebi de aynı değil miydi?" diye kendi kendine soruyordu. Kolletschka, çürümekte olan ölü materyalinin izlerini bistüri vasıtasıyla içeri sokan bir yaralanma sonucu ölmemiş miydi? Acaba kendi öğrencileri de morgdaki çalışmalarından sonra lohusaları muayene etmek için servise geldiklerinde aynı materyali elleriyle, lohusaların doğum sonucu zedelenmiş rahimlerine aktarmıyorlar mıydı?

Bu soru Semmelweis'i gece-gündüz rahat bırakmıyordu. Huzursuz olarak oraya buraya sürüklenirken kafasında korkunç tahminler üst üste birikmekteydi. Eğer bu tez doğru ise, birinci ve ikinci doğum bölümleri arasındaki ölüm oranı farkı birdenbire açıklanmış oluyordu. İkinci doğum bölümlerinde doktor ve öğrenciler çalışmıyor, sadece ebeler görev yapıyordu. Bu ebeler doğurmakta olanları muayene etmeden önce ölümler üzerinde otopsi yapmıyorlardı.

Semmelweis'in geçirdiği sarsıntı o kadar etkiliydi ki, delirmekte olduğunu sandı. İntihar etmeyi düşündü. Sayısız kadının bizzat katili olduğu savı onu uykularından etti. Bu düşünce onu yaşamının sonuna kadar terketmeyecekti. Çok yıllar sonra şöyle yazmıştı: "Benden dolayı vaktinden önce mezara gidenlerin sayısını sadece Tanrı bilir".

1847 Mayıs'ında ölüme savaş açtı. 15 Mayıs'ta Klein'e sormadan, kendi sorumluluğu altında kliniğin kapısına şu talimatı astı:

"Bu gün 15 Mayıs 1847'den itibaren otopside gelen her hekim ve öğrenci, doğum koğuşlarına

girmeden önce girişteki kapta bulunan klorlu su ile ellerini iyice temizlemeğe mecburdurlar. Bu talimat herkes için geçerlidir, istisna yoktur”.

I.P. Semmelweis

Semmelweis, lohusa ateşinin, ayrıca bütün cerrahatli ve cerrahi-cerrahatli yara hastalıklarının da nedeninin bakteriel olduğunu henüz bilmemektedir. Buluşunun bilincine varılabilmesi için daha otuz yılın geçmesi gerekecektir. Fakat o, hekimlerin ve cerrahların elleri ve aletleri ile olan bulaşmanın sırrını çözmüştür. Bu buluş otuz yıl sonra asepsinin ana temeli olacaktır. 15 Mayıs'ta Semmelweis hayatının kader savaşına başlamıştır.

Semmelweis'in servisine sabun, tırnak fırçası ve klorlu kireç girmeye başlamıştır. Profesör Klein bu işe gönülsüzce izin veriyordu. Birkaç ekstern öğrenci onu isteyerek izliyorlardı. Fakat çoğunluk bu “mantıksız temizlenme”yi o kadar gereksiz bir yük olarak kabul ediyorlardı ki, Semmelweis herkesin elini yıkaması için girişte nöbet tutar olmuştur. Koyduğu kurala uymadan kaçanları sık sık yakalıyordu.

Buluşu ile ortaya çıkan bu çatışmalar onu öyle huysuz hale getirmişti ki, sık sık kızgınlık nöbetlerine tutuluyordu. Bir zamanların yumuşak başlı neşeli insanı, kin dolu bir diktatör olup çıkmıştı.

1847 Mayıs'ında hala 300 hastanın onda birinden fazlası, yüzde 12.34 ü öldü. Fakat ondansonra ki ay 1841 doğumda sadece 56 ölüm vakası oldu. Yani ölen oranı 3.04 e düşmüştü.

Tabii hala bu oran ikinci bölümdeki ölüm oranından yüzde 1 daha yüksekti. Fakat bundan önce, böylesi düşük ölüm rakamlarına hiç varılabilmiş miydi? Asla!

Artık Semmelweis kendini tartışmasız başarıya yaklaştırmış olarak görüyordu. Derken 2 Ekim 1847 günü geldi. Başına gelebilecek şeylerin en kötüsü o gün gerçekleşti. Sabah oniki lohusanın yattığı koğuşa girince onikisinin de lohusa ateşine tutulduğunu gördü. Bütün yıkanmalara, bütün kontrollere ve otopsi salonundan çıkıp hiç kimsenin yıkanmamış ellerle lohusa koğuşuna giremeyeceğine ilişkin kesin önlemlere karşın işte olay meydana gelmişti. Fakat Semmelweis kendini kaybetmedi, pes etmedi. Beynini zorluyor ve bir açıklama arıyordu.

Şimdiye kadar olduğundan çok daha disiplinli, zorlu bir diktatör oldu ve çözümü de buldu. Hiç bir hastaya istisna tanımadan hepsi lohusa ateşine tutulmuş o koğuşun ilk yatağından rahim kanseri olan bir hasta yakmaktaydı. Semmelweis ve öğrencileri koğuşa girmeden ellerini temizlemişlerdi. Fakat ondan sonra hastaları arka arkaya, evvela rahim kanserli hastayı, sonra da ötekileri muayene etmişler, her muayene arasında ise ellerini hiç yıkamamışlardı. Semmelweis hayatının ikinci buluşunu yapıyordu. Bulaşma maddeleri sadece ölüden canlıya taşınmıyor, cerrahatli ve çürümüş halleri olan hastalardan, sağlıklılara geçiriliyordu. Semmelweis savaşında yeni bir dönem açtı. Her muayeneden önce ellerin kesinlikle temizlenmesini çok titizlikle şart koştu. O güne kadar, dünyanın her tarafında olduğu gibi kendi servisinde de önlüğün eteğine silinerek kullanılan aletlerin her birinin temizliğine ondan sonra, bizzat nezaret etti. İltabi hastalığı olan lohusaları tecrit odasında yatırarak öteki hastalardan uzak tuttu.

Bu yeni, sertleştirilmiş önlemler nedeniyle kendi aleyhine açık veya kapalı bir direniş meydana gelmesine kendi yol açtı.

Öğrenciler ve özellikle pisliğin yuvası olan hastabakıcı kadınlar, Profesör Klein nezdinde şikayette bulundular. Fanatik ve huzur bozuculardan zaten hoşlanmayan Klein, artık kendine yük olan bu acemiye, ilk fırsatta, asistanlıktan çıkarmaya karar verdi. Fakat Semmelweis bu fırtına işaretini göremedi. O sadece 1848 yılına damgasını vuracak başarısını görüyordu. Toplam doğum yapanlardan sadece 45'i ölmüştü. Hatta ilk defadır ki Semmelweis ikinci servisin ölüm oranının da bir parça altına inmişti. İsa adına. Kendi düşüncelerinin ve uygulamasının doğruluğuna ilişkin, bundan daha iyi bir kanıt nerede bulunabilirdi?

1847 yılı sonunda Semmelweis aldığı sonuçları, eski hocaları olan Skoda ve Viyana'da deri hastalıkları kürsüsünün kurucusu olan Hepra'ya bildirdi. Her ikisi de yaptıklarını yazılı bir bildiriye dökmesi için onu yüreklendirdiler. Fakat o yamamamakta direndi. Konuşmağa ve yazmaya karşı olan menfi tutumu giderilir gibi değildi. Bu durumda Hepra Semmelweis'in deneylerini kendisi yazmağa karar verdi. “Zeitschrift der k.u.k. Gesellschaft der Ärzte in Wien” mecmuasının 1847 Kasım sayısında ve

tekarar 1848 Nisanında yayınladı. Fakat bu makaleler hiç bir yankı uyandırmadı. Semmelweis'in iddia ettikleri Avrupa'nın doğumcu ve hekimlerinin kalıplaşmış düşünce dünyaları için, o kadar yeni birşeydi ki özellikle en ünlü ve kendini bilenleri bile buna karşı durdular ve olayı bir ölüm sessizliği ve küçümseme ile karşıladılar. 1849 başlarında Viyana Tabip Odası Başkanı, Semmelweis'in buluşunun sadece lohusa ateşinin önlenmesi için olmadığına dikkat çekti. "Bu buluşun anlamı özellikle hastaneler ve cerrahi koğuşları için o kadar önemli ve vazgeçilmezdir ki, bütün bilim adamlarının ciddi şekilde uygulamaları uygun görülür" diyordu. Fakat hastane ve servislerinde yara ateşi ve yara cerrahatlenmesi sonucu binlerce kişinin öldüğü bu cerrahların hiçbiri bu uyarıya aldırmadı.

Skoda, Viyana Üniversitesi hocalarına Semmelweis'in buluşunu incelemeleri için bir komisyon kurulmasını önerdi. Hocalar da zaten konuyu incelemeyi düşünüyorlardı. Fakat belli ve düşük düzeyde bir kapasitesi olan Profesör Klein, olaydan haberdar olunca ve bir zamanlar olay edilen asistanının belki de "tasavvur edilemez" bir başarının eşiğinde olduğunu hissedince fevkalade sinsi ve alçakça bir tepki gösterdi.

Macar olan Semmelweis 1848 de Viyana'da iş başındaki yönetime karşı bulunan devrimcilere sempati duyuyordu. Şimdi Klein onu bu tutumundan dolayı karalıyordu. Bunun üzerine lohusa ateşinin oluşumuna ilişkin Semmelweis öğretisini incelemeyi planlayan komisyonun çalışmaları ilgili Bakanlıkça durduruldu. Aynı zamanda Klein, Semmelweis'in iki yıllık kontratının uzatılmamasını sağladı. Böylece doğum servisinde uzaklaştırılması düşünülen Semmelweis, bütün vücudtaki genel enfeksiyonların giriş kapısının doğum yolu olabileceğini kanıtlamak için kobaylarla deneylere başlayınca Klein ona kliniğinin hasta dosyalarını kullanmasını da yasakladı. Oysa istatistiksel araştırmaları için Semmelweis'in bunlara şiddetle ihtiyacı vardı.

Skoda ve Hebra tarafından yeniden zorlanan Semmelweis nihayet kendi iç tereddütlerinden kurtulmağa ve bizzat tabip odası nezdinde çalışmasının tetkik edilmesi hakkını istemeğe karar verdi ve 15 Mayıs'ta da başvurdu. Bu hakkı isterken çok beceriksizce, çok gariban, heye-

canlı ve şaşırılmış durumda idi ve her tarafta görmüş olduğu bu körlük dolayısıyla ümitsizlikle doluydu. Fakat pratik olarak öyle etkileyici ve inandırıcı şeyer ortaya sürmüştü ki ona ilk defa 18 Haziran'da olumlu öğeler taşıyan ikinci bir bildiri geldi ve bunu 15 Temmuz'da bir tartışma izledi. Fakat daha sonra yazmağa karşı olan panik şeklindeki korkusu onu yeniden sardı. Sunduğu bildiriye yazmağa cesaret edemedi. Ancak yabancı ellerce yazılmış eksik referanslar yayınlandı.

Tartışma ve makale yazma yoluyla kabul görme denemisinin iki olumsuz sonuçlandı ve Semmelweis'i artık yeni denemeler için harekete geçirmek mümkün değildi. O sadece çalışmalarıyla etki edebileceğine inanıyordu. Skoda'dan destek görerek bir doçentlik için çalışma yeri aramağa koyuldu. Sekiz aylık zaman kaybettiren bir beklemeden sonra ona böyle bir görev verildi. Bu işi sevinçle kabülünden hemen sonra ona vurulmuş olan prangaları keşfetti. Ona canlı kadınlar üzerinde öğretim yapması yasaklanmıştı. Sadece birbirinden ayrılabilen bir kadın maketi üzerinde der vermeğe izin vardı. Hayal kırıklığı ve acı ile dolu olarak bir kere daha sabırlı olmayı denemeyi bile düşünmeden o gece Viyana'yı terketti. O kadar ki ona her zaman arka çıkmış dostlarına bile veda etmemişti.

Yurdu olan Budapeşte'ye gitti ve yıllar boyu sürececek seziği, sanki onun kaybolmuş olduğu izlenimini uyandırdı. Talihsizlik onu izliyordu. Kendini ve ailesini pratisyen hekim ve doğumcu olarak geçindirmeyi denedi. Fakat bir attan düşme ve yüzme havuzundaki bir kaza, haftalarca onun çalışma gücünü yok etti. Derin bir bezginliğe gömüldü.

Aylar ayları kovaladı. Artık Viyana'da kimse Semmelweis'ten söz etmez olmuştu. Onun yerine gelen kişi Semmelweis'in gayretlerinin güçlüğünü ima ediyordu. 1851 baharı yaklaşıyordu. Bir rastlantı Semmelweis'i Budapeşte'de St. Rochus Hospital'in doğum servisine getirdi. Buraya girdiğinde bu Ortaçağ'dan kalma hastanede o sırada doğum yapmış olan altı anneden birini ölü, birini can çekişmekte, dördünü de ağır lohusa sepsisemisinde bulmuştu. Bunlara doğum yaptıran kişi cerrahi şefiydi ve kendi servisinde bulmuştu. Bunlara doğum yaptıran kişi cerrahi şefiye ve kendi servisinde cerahatli yaralı

hastaları ile doğurmakta olan hastalar arasında en ellerin, ne aletlerini, ne giyimini temizlemeden gidip gidip gelmişti. Neredeyse tam bir çöküntüye düşmekte olan zat için bu ziyaret saatinin anlamı eski uğraşlarının yeniden canlanması olmuştur. Ölmekte olan anneler karşısındaki duyguları, ölüme karşı mücadele edilmesi gerektiği bilinci ve bu sırrı kendisinin bildiğine inancı eski dertlerini yeniden depreştirdi. Doğum servisinin şefi de olmadığı için Semmelweis bu işi üzerine almayı rica etti. Elbette bu umutsuz bir rica idi. Fakat 20 Mayıs 1851 de beklentilerin aksine servis şefi ilan edildi.

Semmelweis Viyana'dan uzak, ozamanki bilim dünyasından uzak ünlülerin kliniklerinden uzak, bir kez daha baştan başladı. Öğrencilerin vurdumduymazlığı ile yeni baştan savaştı. Tekrar otopsi salonları ile lohusa servislerinin arasındaki yolu engelledi. Tekrar bütün el yıkamalarını gözetimi altına aldı ve tekrar nefret, kin ve alay topladı. Fakat nihayet etmek ve eziyet dolu altı yılın sonunda, en son yıl doğum yapan 933 lohusedan sadece sekizi ölmüştü. Bu yüzde birin bile altında bir oranı gösteriyordu.

Zaman zaman bu rakamlardaki yükselmeler onu yeni buluşların sahibi yapıyordu. Hastaların beklenmedik bir şekilde artışı ona bulaşıcı maddelerin temiz olmayan yatak çarşaflarından da geçebileceğini düşündürmüştü. Doğum yapmak için yeni yatan hastalara hazırlanmış yataklarda, ölen bir hastanın cerahatli ifrazatının bulmuştu. Çılgın bir kavgayla hastane yönetimiyle çamaşırların temizliği için savaşa girdi. Öfke dolu olarak kaygısız idare müdürünün odasına girip kokmuş çarşafı onun masasının üstüne fırlattığında savaşı kazanmıştı.

18 Temmuz 1855'te Semmelweis "doğum profesörü" ünvanını aldı. Fakat bu atama kenarda kalmış, büyük bilim dünyasının gözünden uzak bir Üniversite'de oluyordu. Fakat belki de bu atamadır ki, onda diğer meslektaşlarını şaşırtmak ve dünyada her yıl ölen onbinlerce kişiyi kurtarmak arzularının yeniden canlandırıyor. Kendisi için hiçbirşey istemiyordu. Bundan dolayı bir zamanlar Semmelweis'in buluşlarını kendi cerrahi kliniğinde deneyen ve gelecek yılların aseptisine yönelen tek cerrah olan Profesör Rose'nin

bulunduğu Zürih Üniversitesi'nden gelen doğum kürsüsü şefliği teklifini red etti.

Ancak 1860 yılında buluşlarının bir kez daha bildirmek arzusu o kadar kuvvetliydi ki, hayatında ilk kez kendi dürtüsü ile kâğıt kaleme sarıldı. Viyana'daki buluşları keşifleri zamanında birlikte oldukları oda arkadaşları Markusowsky'nin desteğiyle yazısını çıkardı. "Lohusa ateşinin etiyolojisi, tanımlanması ve profilaksisi"

Bu, kötü yazılmış; çok sayıda tekrarlar yapılmış küçük bir eser idi. Fakat aslında çok büyük bir eserd. Bütün dünyaya hakim olan hatalı bir görüşe karşı çıplak gerçeği ortaya koyuyordu. Öyle peygamberce bir kitaptı ki, Semmelweis'in kendi buluşu ile sade lohusa ateşine karşı değil, bunun yakın akrabası olduğunu zannettiği kokmuş ameliyathane ve cerrahi servislerinin cerahat ateşine karşı da savaş yapılabileceğinin bilincinde bulunduğu günlerde çıkan bir kitaptı. Semmelweis Budapeşte'deki cerrahi ordinaryüsünü ameliyatlılarda cerahat ateşini bastırmak için ameliyat yaralarına çok iyi temizlenmiş eller ve aletlerden başka hiçbir şeyin dokundurulmaması gerektiğine inandırmıştı.

Semmelweis'in kitabını bilgelikle okumağa ve öğretisini kabul etmeğe hazır kim vardı ki? Semmelweis bir kez daha sınırsız bir hayal kırıklığına uğradı.

Alman doğa bilimleri ve hekimlerinin 1861 de Speyer'de yapılan 36'ıncı toplantısına Semmelweis taraftarı sadece Heidelberg'li Profesör Lange katıldı. O da Semmelweis'in yöntemine göre çalıştığını ve üçyüz doğumdan ancak bir tanesinde lohusa ateşi gördüğünü ifade etti. Fakat onun sesi çöldeki bir ses gibiydi. "Tıp Tanrıları"nın tıbbın ölerlemesine karşı bu derece tek yönlü ve bu derece peşin fikirli oldukları bir dönem daha olmadı. Hücrenin anlamını çözümlemiş olan ve hücre kavramından başka birşey düşünmeyen Virchow, Semmelweis'i afaroz ediyordu. Çünkü onun öğretisi, kendi öğretisine uymuyordu. Kendisi her hastalığın ayrı olarak insan vücudundaki hücrelerin içinde geliştiğine inanıyordu. Onun sözleri müridleri tarafından "Tanrının sözleri" gibi kabul ediliyordu. Hayır, Semmelweis'i dinlemeğe kimse hazır değildi. Kitabının aşağılanması karşısında ondan kopan bilimsel feryat her ne kadar öğretisine hiçbir yarar sağlamadıysa da, gereksi ölümlere,

inancının bütün kavvetiyle karşı çıktığının tanığı olarak tarhe geçti. Bu feryatlar o zamanın Avrupa doğum bilimi meşhurları olan Profesör Scanzoni, Prof. Siebold ve Prof. Spath'e yazılmış açık mektuplar şeklinde oldu. Scanzoni'ye şöyle yazıyordu. "Eğer benim öğretim yanlılığını kanıtlamadan öğrencilerinizi epidemik lohusa ateşi hakkında bildiğiniz gibi yetiştirmeğe devam ederseniz sizi Tanrı ve dünya önünde bir katil ilan ederim". Ve Siebold'a: "Benim düşüncemde olmamak katil olmakla eş anlamlıdır" diye yazıyordu. Fakat Budapeşte'den gelen bu çılgınlık da yankı yapmıyordu. Bunlar sadece onun "ölçsüzlüğü" dolayısıyla kimse ile bağdaşmayan bir insan olduğu savına hatta Semmelweis'in ruh hastası bir insan kabul edilmesi gerektiği düşüncesine yarıyordu.

Semmelweis'i çılgın olarak gösterenler ondan sonraki yıllarda olacak gelişmeyi ne kadar yakınlıktırdıklarını da bilmiyorlardı. İlk belirgin işareti, 1864'de başladı. Semmelweis ümitsizce yazdığı mektuplarının çok kere konu edildiği derslerinde ağlama nöbetlerine tutuluyor ve deris yarıda kesmek zorunda kalıyordu.

Odasında tıpkı kafese kapatılmış bir hayvan gibi saatlerce bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Caddede sevgilileri durduruyor ve ileride doğum yapınca doktor ve ebelerin ellerini klorlu suyla yıkamaları gerektiğini onlara hatırlatmalarını söylüyordu. Sözlerine karşı en küçük bir direnç Semmelweis'i korkunç bir öfke nöbetine sokuyordu. 1865 temmuzunda Budapeşte profesörler kurulunda cebinden bir kağıt çıkarıyor ve ebelerin ellerinin ve aletlerinin temizliğine mecbur olduklarını bildiren bir ebe

yemini okuyordu. O gece küçük kızını beşikten kapıp kucağına bastırıyordu. Çünkü onu kendinden çalıp öldüreceklerine inanıyordu.

Ertesi sabah çaresiz karısı, Viyanalı dostlar ve hocası Profesör Hebra'ya mektup yazıp yardım istedi. 20 Temmuz'da Semmelweis'i Hebra'nın bu kadar uzun zamandan sonra onu tekrar görmek istediği bahanesiyle Viyana'ya götürdü.

Hebra, bir zamanlar öğrencisi olan, şimdi onu bile zor tanıyan Semmelweis'i tımarhaneye götürdü. Bahçede uzun uzun gezindiler. Semmelweis ancak hücreye konduktan sonradır ki, birazaklı başında bir anında, neler olduğunu kavrayabildi. Hastabakıcılar zor kullanmağa ve ona deli gömelği giydirmeye mecbur oldular. Neyse ki ona bu kadar kötü muamele eden kadar, hiç olmazsa müsamahalı bir ölüm ihsan etti. O, arkadaşı Kolletschka'nın da öldüğü ve kendi öldüğü saatte sayısız lohusanın ve septik cerrahi ameliyatlarının sayısı kurbanlarının da öldüğü ve daha uzun süre de öleceği hastalıktan öldü. Semmelweis'in Budapeşte'deki son girişimlerinden veya otopsilerinden birinde parmağında küçük bir yaralanma olmuştu. Bu yaradan dolayı hayatının büyük bir kısmını onu altetmek için harcadığı hastalık vücuduna sinmişti: Genel sepsis, 14 Ağustos 1865'te daha kırkyedi yaşında ateş sayıklamaları içinde öldü. Ölümünün otopsi paralizinin anatomik belirtileri yanında hayatında sayısız kere gördüğü tablonun aynıydı. Her yerde iltihaplanma ve cerahatlenmeler.

Cerrahinin geleceğinin üzerine bina edilebileceği sepsis ve asepsinin sırlarını kavrayan ilk insan sepsisten ölmüştür.

Devam edecek

invazyon göstermemesi nedeniyle gastrit ile ilişkili olmadığını düşünmüşler ve bu bakteriyi önemsememişlerdir.

Aynı hastanede çalışan Patalog Warren ise bu bakteriye çok önem vermiştir. Bu bakterinin polymorfonükleer lökositlerin varlığı ve gastrit ile birlikte olduğunu saptamıştır. Warren 1983'de Lancet'te "Unidentified curved bacilli on gastric epithellium in active chronic gastritis" makalesini neşretmiştir.

1981 yılında aynı hastanede iç hastalıkları asistanı olarak çalışan Marshall tez konusu için görüşmeler yaparken Warren kendi bulgularını ve deneyimlerini aktarır. Warren ve Marshall daha önce histopatolojik inceleme yapılan hastaların dosyalarını incelerken ciddi epigastrik rahatsızlıkla başvuran bir hastaya tetraksiklin verilmiş ve hastanın hem semptomları geçmiş hem de kontrolde yapılan endoskopik biyopside antral gastritis'te gerileme saptandığı tespit edince bakteri ile gastritis arasındaki ilişkiyi aydınlatmaya koyulmuşlardır.

Tez yapma konusunda umutsuzluk içinde olan Barry Marshall, Warren'in anlattıklarından heyecanlanır. Sonuçta bu iki insan birbirini ateşlemiş olur. Fakat gerçeği ortaya koymak için başkalarının yardımına gereksinim vardır. 1981'de Marshall aynı hastanenin Mikrobiyoloji bilim dalı başkanı Goodwin'den yardım ister. Bir protokol yapılmasını önerir ve çalışmaya başlanır. 100 endoskopik biyopsi örneğinde çalışmaya karar verilir. Endoskopik muayeneler gastroenterolog Waters ve Sanderson tarafından yapılır. Proje Mart 1982'de yürürlüğe girmiştir. Bu projede sorumlu mikrobiyolog Pearman ve yardımcıları laboratuvar teknisyenleri Kosaras ile Royce'dur.

Şansa bakın ki 1981'de elektron mikroskopi konusunda engin bilgi sahibi otorite Armstrong "Royal Perth Hospital" da elektronmikroskopi ünitesinin başına gelir. Marshall ondan da yardım ister. 1981'de Armstrong ve yardımcısı Wee endoskopik doku örneklerinde spiral bakteriyi mükemmel şekilde gösterirler. Maalesef ne Warren ne de Marshall 1983'de Lancet'te tek başlarına yaptıkları yayına onların isimlerini koymazlar. Fakat onların çektikleri resimleri kullanırlar.

Bu arada Mart 1982'de başlayan kültür çalışmaları devam etmektedir. İlk 34 örnekten 6'sında gram boyaması ile sitolojik olarak spiral bakteri gösterilir. Maalesef 34 örnekte de kültürde üreme olmamıştır. Farklı vasat, farklı ısı kullanmaları ve 48 saat inkübasyon uygulamaları başarısızlık nedeni olarak ortaya çıkar. Çünkü 35 inci biyopsi örneğinden yapılan kültür Easter Holiday nedeniyle zorunlu olarak 5 gün inkübasyon da kalır ve tatil dönüşü görürler ki üreme olmuştur. Böylece 14 Nisan 1982'de spiral bakteri ilk kez üretilmiş olur. Daha sonra biyopsi örneklerinden yapılan kültürler en az 4 gün inkübasyonda bırakılmıştır. 100 örnekten 34'ünde gram boyamada, 58'inde histolojik olarak, 11'inde kültürde spiral mikroorganizma saptanmıştır. Kültürden yapılan gram boyamada bakteri sadece hafif kıvrımlı imiş ve o zaman Marshall gerçek spiral bak-

teriyi üretememiş olduklarını düşünmüştür. Fakat mikrobiyolojide çalışan bilim adamı Annear'ın ürettiği bakterinin spiral bakteri olduğunu ve beş adet kamçısı olduğunu Armstrong mükemmel şekilde göstermiştir.

Marshall bu spiral bakterinin peptik ülser hastalığı ve gastritis ile ilişkisini ortaya koydu. Bu spiral bakteriye ilk önce Campylobacter Like Microorganism olarak adlandırıldı. 1983 de Skirrow Campylobacter pyloridis adına teklif etti. 1984 de Goodwin C.pyloridis adına kullandı isede sonra C.pylori adını kullandı. Sonra Perth gurubu ve uluslar arası bilim çevreleri bu bakteri konusunda saptanan yeni bulgularıda değerlendirerek bu bakteriye 1988 Helicobakter pylori ismini verdiler.

1984 de Amsterdam'dan Langenberg MI, Tytgat G.N.S bu bakterinin üreaz salgıladığını ortaya koydular.

Bu drama da birçok aktör yer almakla birlikte işleri neticeye götüren yolda katalizör rolünü oynayan Marshall olmuştur. Bu bakterinin Peptik ülserle ilişkisini fark edende odur. Duodenum ülserlilerin % 100 ünde, Gastrik ülserlilerin ise % 80 ninde bu spiral bakteriyi saptamıştır.

Hp üretilmesinin şans eseri olduğu ifade edilsede bunda kısmen gerçek payı vardır. Avustralya'da 5 gün süren tatilin bu çalışma süresinde olması gerçekten bir şanstır. Fakat unutmamak gerekir ki şans bir şeyi arayana yardım eder. Hp yi John Robin Warren'in keşfettiğini, Barry Marshall inde 1982 de Mikrobiyoloji bilim dalının yardımı ile bu bakteriyi ürettiğini söylemek en doğrusudur.

Barry Marshall ilk bulgularını Avustralya Ulusal Gastroenteroloji kongresine abstrakt olarak göndermiş fakat kabul edilmemiştir. Daha sonra Viyana'da yapılan "International Workshop of Campylobacter infection" da tebliğini yapar maalesef bilim çevreleri ciddiye almaz.

Goodwin 1993 yılında genel bir değerlendirmede bakterinin keşfinden 10 yıl sonra hala Hp nin klinik öneme inanmayan çok sayıda gastroenterolog ve histopatolog olduğunu ifade etmiştir. 20. yüzyılın sonunda (1982) Hp bilim dünyasına bomba gibi düştü. Bombanın düşüşüyle birlikte büyük şaşkınlık ortaya çıktı. Batı bilim çevreleri eski bilgilerin tarafında yer alarak savunmaya geçtiler. Peptik ülser hastalığı ve gastritis konusundaki yüz yılların araştırmaları yargılanmaya başlandı. Tüm yeni bilimsel veriler Hp nin rolünü ortaya koymasına rağmen bilim dünyasında büyük bir direnç ortaya çıktı. Bu bakterinin saprofit olduğunu ileri süren olduğu gibi Hp nin yararlı bir bakteri olduğunu ileri sürenler bile oldu. Olay bir yerde bilimselliğini yitirip inanç konusu olma yoluna girdi. Hp yi sevenler sevmiyenler gibi ayrı kamplar oluştu. Batı orta çağda olduğu gibi Hp konusunda da tutuculuklarını ortaya koydular. Karşıt No asit no ulcer aforizmasına 72 yıldır inanan batıda, Hp'yi suçlayan bilim adamları yeni bir aforizma ürettiler. "No Hp no Peptic Ulcer" olarak. Peptik ülser hastalığı patogenezinde hala sır olan noktalar olmakla birlikte Hp nin rolünün olduğu bir gerçek